

"וְגַלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה"

שיחת מו"ר ראש ישיבת "הכתל", הרב ברוך וידר שליט"א, ברחבת הכותל המערבי הדרומי

בחול המועד פסח תשע"ח

חג הפסח, בעיצומו או מצויים, הינו "חג האמונה". אף המצה מכונה בפי חז"ל "לחם האמונה"¹. מתוך התבוננות ביציאת מצרים תתבסס בנו האמונה בה' ונבחין בהשגחתו על כל צעד ושעל, כדברי הפסוק²: "וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה'". ביציאת מצרים התגלה הקב"ה כמשדד מערכות הטבע, כהקדמה למתן תורה, בו הייתה התגלות פנימית יותר של הנהגתו. לפיכך הקביל בעל ה"שפת אמת"³ בין עשרה המאמרות, עשרת המכות ועשרת הדברות. אלו הם מעגלים שונים של התגלות אלוקית במציאות. פירוש הדברים שמימוש עשרה המאמרות, הרומזים על ייעוד העולם המתוקן, המתגלה במתן תורה, מתאפשר על ידי עשרת המכות, שמטרתם היא "בְּעֵבוֹר תִּדְעַ כִּי אֵין כְּמוֹנֵי כָּל הָאָרֶץ"⁴. מטרת המכות הייתה לגלות לפרעה, לנו ולעולם כולו את רבש"ע.

עלינו לרכוש לנו את "המשקפיים של יציאת מצרים", להתבונן במבט המבחין ביד ה' המנהיגה את העולם. הרב זצ"ל כותב ב"אורות"⁵ שיציאת מצרים עודנה נמשכת, "הזרוע הנטויה" עודה נטויה. משה ואלהיו - הגואל הראשון והגואל האחרון - פועלים את אותו מפעל גאולה. הכוונה היא שיש תהליך אחד ממושך מראשית הגאולה במצרים ועד סופה לעתיד לבוא.

הרי עניינה של הגאולה הוא התגלות שם ה' בעולם. התגלות זו נעשית על ידי עם ישראל, כדברי הנביא⁶: "עַם זֶה יִצְרֵתִי לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ".

את זאתגילה הקב"ה למשה בראשית הדרך. משה טען לפני הקב"ה שלאחר שמילא את שליחותו המצב נהיה גרוע יותר: "לָמָּה הִרְעֵתָה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שָׁלַחְתָּנִי. וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ"⁷. השיב לו הקב"ה⁸: "אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם, וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם, וְגַלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדִלִים. וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהִיְתִי לְכֶם לֹא-לְקִיָּם" – והמטרה היא: "וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵי לְקִיָּם", ועיקרה של ידיעה זו הינה בארץ ישראל, ועל כן: "וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ"⁹. זוהי

¹ עיין בזוהר הקדוש, חלק ב, דף קפג, עמוד ב

² שמות, פרק י, פסוק ב

³ בהרבה מקומות. עיין לדוגמא שמות, פרשת בא, שנת תרל"ב, ד"ה במדרש: "א"ר ז"ל הגיד: כי אחר גאולת מצרים נעשה מעשרה מאמרות עשרת הדברות באמצעות עשר מכות כו'... אשר יהיה ניכר ומתגלה שכח פנימי וחיות הכל רק מעשרה מאמרות אשר לא תוכל הטבע להסתיר כחו ית' ולא יאמר פרעה: 'לי יאורי כו'".

⁴ שמות, פרק ט, פסוק יד

⁵ ישראל ותחייתו, סעיף כח: "הגאולה נמשכת היא והולכת. גאולת מצרים וגאולת-העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת, פעולת היד החזקה והזרוע הנטויה, אשר החלה במצרים והיא פועלת את פעולתיה בכל המסובות. משה ואלהיו גואלים הם לגאולה אחת, המתחיל והגומר, הפותח והחותם הם יחד ממלאים את החטיבה. ורוח ישראל מקשיב הוא את קול התנועות של פעולת הגאולה, ההולכות מכל המסובות עד מלא צמיחת קרן הישועה במלואה וטובה".

⁶ ישעיהו, פרק מג, פסוק כא

⁷ שמות, פרק ה, פסוקים כב-כג

⁸ שם, פרק ו, פסוקים ז-ח

⁹ שם, פסוק ח

מטרה כלל-עולמית, כלשון הנביא¹⁰: "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ", שתוגשם על ידי עם ישראל לעתיד לבוא.

התהליך אכן נמשך במהלך הדורות: יצאנו ממצרים ובאנו לארץ, אולם בעוונותינו גלינו ממנה. על אף זאת חג הפסח נותר על עומדו. חיינו סובבים סביבו. אנו נעים במעגל הזמן ובכל שנה חוזרים לאותה נקודה ראשונית בה נוצרנו. אותו אור שהאיר אז שב ומאיר לנו מידי שנה, כדברי הרמח"ל ב"דרך היי"¹¹.

לפיכך, בהגדה מודגש שאנו חיים בהרגשה זו שאנו עצמנו יצאנו ממצרים. העיר היי שפת אמת¹² כי לעומת הלשון בה נקט בעל ההגדה בתחילה: "כאילו הוא יצא ממצרים", הרי שבהמשך הדברים מובא: "ואותנו הוציא משם". הבחנה גדולה ישנה בין לשונות אלו לעניין האופן בו חשים את העובר עלינו. כפי שהיה מדייק מו"ר הרב צבי יהודה קוק זצ"ל מלשון הפסוק¹³: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּיַד רַמְהָ" הכתוב בלשון הווה – היציאה עודנה נמשכת בכל הדורות¹⁴. כך גם ביאר הגר"א את מטבע הברכה "בונה ירושלים", שאף היא בלשון הווה, לפי שהקב"ה מוסיף ובונה את ירושלים תמיד בכל המצבים¹⁵.

זכינו ובחסדי ה' חזרנו לירושלים לפני יובל שנים והתהליך עודנו נמשך. לאחר מלחמת ששת הימים פנה מו"ר הרב נבנצל יבלי"ח למו"ר הרצ"ה קוק זצ"ל בהצעה לבנות מקדש, הרב צבי יהודה השיב לו: לא איכשר דרא. התהליך עודנו ארוך¹⁶.

עיקרו של תהליך הגאולה הוא הכשרת העם. אכן, ניכר שהצימאון לקודש גובר, שהצימאון לירושלים מתחזק. מאות אלפי יהודים עולים לירושלים לברכות הכהנים ההמוניות או בעשרת ימי תשובה או בחודש אלול, ואף בסתם יום במהלך כל השנה. במנהרות הכותל עם ישראל רואה לנוכח עיניו את שיבת השכינה לציון, כוונתי למשקפות המיוחדות. זהו תהליך המצריך סבלנות, הלוא דרכה של הגאולה היא "קמעא קמעא"¹⁷.

ברוך ה', הכותל כבר צר מהכיל את רבבות המתפללים. רחבת הכותל, שבעבר הייתה קטנה, כיום הוכפלה, ומתוך הנסיבות שהתגלגלו אליהן זכתה בהרחבה נוספת. הרי כלל אינו מתאים שחלק מהכותל "שלא זזה ממנו שכינה"¹⁸ משמש כמוזיאון ולא כמקום תפילה. ודאי שצריך להרחיב עוד את מקום התפילה, עד הזמן בו נוכל לעלות להר ה', שעדיין אנו מנועים מלעלות בו.

¹⁰ זכריה, פרק יד, פסוק ט

¹¹ חלק ד, פרק ז, סעיף ו: "שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים בשבוע תקופת הזמן ההוא יאיר אור מעין האור הראשון ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו. והנה על פי זה נצטוינו בחג בכל העינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמש"ל הוקבע שבשבת תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז ותחודש בנו תולדת אותו התיקון ועל כן נתחייב באותם העינים כולם".

¹² פסח, שנת תרל"א, ד"ה בכל: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כו', ואח"כ אמר: 'ואותנו הוציא'. ונראה כי על ידי אמונה שיש יציאת מצרים לכל דור ודור נתגלה זה".

¹³ שמות, פרק יד, פסוק ח

¹⁴ עיין שיחה לפרשת בא, סדרה ב, סעיף 7

¹⁵ סידור אישי ישראל, ביאור אבני אליהו, ברכת ולירושלים עירך: "ברוך אתה ה' בונה ירושלים" - שהוא בונה ירושלים עירו בכל זמן".

¹⁶ מובא במורא מקדש, גיליון 3, עמוד 23

¹⁷ עיין ירושלמי ברכות, פרק א, הלכה א: "כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימעא קימעא כל שהיא הולכת היא הולכת ומאיר"

¹⁸ עיין שמות רבה, פרשה ב, אות ב

אוסף עוד דבר בזהירות – ישנם חלקים בעם ישראל שאף הם רוצים להתקרב אל הקודש. הנקודה הישראלית שבתוכם חיה ודורשת את שלה.אולם, מסיבות שונות הם אינם יכולים להגיע אל הכותל כפי שכולם באים אליו,ומכך נוצרת התפרצות לא חיובית,כעין הסברו של הרב זצ"ל ב"אורות"¹⁹ אודות החוצפה של עקבתא דמשיחא,שהיא לקותא לשם תיקון. מתוך כל זאת יהפוך מקום זה, בעזרת ה', למקום תפילה.

הגמרא²⁰ אומרת שכדי להרחיב את ירושלים יש צורך בהליך שלם הכולל קרבן ושיר של פגעים ועוד. אף כאן אנו זקוקים לסייעתא דשמיא מפגעים שונים, שהרי יש כאן כעין מאבק של כיבוש. תפילותינו ברחבה זו מרחיבות את אחיזת הקדושה בירושלים, אשר אף זהו תהליך של גילוי ה'.

חלפו שבעים שנה מקום המדינה ושם ה' הולך וגדל עלינו. אכן, ישנם מאבקים של אור וחושך אבל יחד עם זאת רואים את צמיחת התורה בארץ ישראל ואת עליית הקדושה. כיום, מיליוני יהודים מחוברים אל הקודש. לדוגמא, מחקרים מורים שרובו הגדול של עם ישראל נוהר בחג הפסח מלאכול חמץ, ובזה הוא מבטא את היותו חלק מהתהליך הגדול, חלק מעם ישראל.

המצה שאנו אוכלים מסמלת את החיפזון. עלינו להאמין שאף אם אנו פועלים לאט, ומנקודת מבטנו התהליך מתקדם קמעא קמעא, אבל צריך להאמין שגם תהליך פתאומי אפשרי: **"וּפְתָאֵם יְבוֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן"**²¹, ואז יקוים **"וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ"** ונהרו כל הגויים אל ירושלים, כדברי הנביא ישעיהו²² וכתפילת שלמה המלך²³.

בינתיים, לנגד עינינו, שגרירות ארצות הברית עוברת לירושלים. זוהי הכרה של אומות העולם בתהליך הגאולה, אשר בהמשכו יכלול את המשך הנבואה²⁴: **"וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוֹ בַיּוֹם הַהוּא"**. כך למדנו מדברי הרב שקישר את תהליך הגאולה העולמי כתהליך אחד ארוך – זהו המשכה של יציאת מצרים, המשך התגלות ה' בעולמו.

שוחחתי בטלפון עם הרב הרטמן שליט"א, ראש ישיבה חשוב בלונדון. לאחר שאמרתי לו את הרעיון האמור, הוא הוסיף על דברי שבברכת "אתה בחרתנו" מפורטות שבע מדרגות, שבשיאן: **"ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת"**. כיוון ששמו קרוי עלינו, ובודאי ששמו הולך ומתגלה כדבר הנבואה, ממילא מתגלה יותר ויותר נצח ישראל ונצח מדינת ישראל, ששם ה' קרוי עליה, אשר היא כדברי הרב זצ"ל²⁵: **"ייסוד כסא ה' בעולם"**.

יישר כוח לכל הבאים להתפלל עימנו כאן. נחזק את המקום, נבוא להתפלל בו ונגלה את רצוננו בהרחבת גבולות הקודש. בעזרת ה', מתוך כך נזכה לגילוי התרחבות והתגדלות מקום תפילת עם ישראל אצל הכותל אשר שכינה לא זזה ממנו.

¹⁹עיין אורות התחיה, סעיף לט

²⁰שבועות, דף טו

²¹מלאכי, פרק ג, פסוק א

²²ישעיהו, פרק ב, פסוק ב

²³מלאכים א, פרק ח, פסוקים מא-מג

²⁴ישעיהו, שם, פסוק יז

²⁵אורות ישראל, פרק ו, סעיף ז